

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Експертної комісії

**Українського інституту
національної пам'яті**

**з питань визначення належності
об'єктів**

**до символіки російської
імперської політики**

Віктор

БРЕХУНЕНКО

29.11. 2023 р.

**Фаховий висновок щодо належності
назви міста Павлоград Дніпропетровської області
до символіки російської імперської політики**

Нормативно-правова підстава експертизи: частина 2 статті 6 Закону України «Про засудження та заборону пропаганди імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» № 3005-IX від 21 березня 2023 р. із змінами, внесеними Законом № 3097-IX від 03.05.2023 р.; підпункт 17-3 пункту 4 Положення про Український інститут національної пам'яті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.11.2014 № 684 «Деякі питання Українського інституту національної пам'яті»; Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», затверджене Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України від 25.07.2023 № 399 «Про затвердження Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України "Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії"» із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України № 429 від 15.08.2023 № 429,

Наказ Українського інституту національної пам'яті від 05.10.2023 № 35 «Про утворення Експертної комісії з питань визначення належності об'єктів до символіки російської імперської політики».

Визначення термінів у розумінні статті 2 Закону:

російська імперська політика (російська колоніальна політика) - система заходів, що здійснювалися органами управління, збройними формуваннями, політичними партіями, недержавними організаціями, установами, підприємствами, групами чи окремими громадянами (підданими) Російської імперії, Російської республіки, Російської держави, Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки, Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки, Союзу Радянських Соціалістичних Республік, Російської Федерації, спрямованих на підкорення, експлуатацію, асиміляцію Українського народу;

пропаганда російської імперської політики - публічна глорифікація або виправдання російської імперської політики, поширення інформації, спрямованої на виправдання російської імперської політики, а також публічне використання продукції, що містить символіку російської імперської політики, публічне заперечення злочинів (репресивних заходів) проти Українського народу;

русифікація - складова російської імперської політики, спрямована на нав'язування використання російської мови, пропагування російської культури як вищих порівняно з іншими національними мовами та культурами, витіснення з ужитку української мови, звуження українського культурного та інформаційного простору;

українофобія - дискримінаційні дії, публічно висловлені заклики, у тому числі в медіа, у літературних та мистецьких творах, що заперечують суб'єктність Української держави, української нації, боротьбу проти підкорення, експлуатації, асиміляції Українського народу, а також правомірність захисту політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитку української національної державності, науки, культури, зневажають питомі етнокультурні ознаки українців, ігнорують українську мову та культуру;

символіка російської імперської політики – символіка, що включає, у тому числі, назви населених пунктів, яким присвоєні імена або псевдоніми осіб, які обіймали керівні посади в органах влади і управління, політичних організаціях, партіях, збройних формуваннях Російської імперії, територіальних утворень, адміністративно-територіальних одиниць, у тому числі невизнаних, що створювалися під час реалізації російської імперської політики на окупованих, анексованих чи в інший спосіб зайнятих Російською імперією територіях, і брали участь або сприяли реалізації російської імперської політики (крім зображень, пам'ятників, пам'ятних знаків, написів, присвячених особам, пов'язаним із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури), працівникам радянських органів державної безпеки всіх рівнів; які публічно, у тому числі в медіа, у літературних та інших мистецьких творах, підтримували, глорифікували або виправдовували російську імперську політику, закликали до русифікації чи українофобії (крім зображень, пам'ятників, пам'ятних знаків, написів, присвячених особам, пов'язаним із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури); назви подій, пов'язаних із реалізацією російської імперської політики, назви російських міст та інших географічних, історичних та культурних об'єктів Російської Федерації, що не пов'язані безпосередньо із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури або з культурою поневолених народів Російської Федерації.

Предмет експертизи: відповідність назви міста Павлоград Дніпропетровської області вимогам Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» (далі – Закон).

Топонім *Павлоград* не є первісною назвою населеного пункту Дніпропетровської області, який нині має цю назву. На території України топонім *Павлоград* по чергово був пов'язаний із трьома різними поселеннями:

1. Заснування сучасного *Павлограда* пов'язане з осадницькою діяльністю запорізького старшини Петра

Хижняковського. В 1776 р. азовський губернатор В. Чертков клопотав перед Г. Потьомкіним стосовно надання Петрові Хижняковському оберофіцерського чину саме за «попечениємъ вновь заводимыхъ воинскихъ слободъ для комплѣктованія и квартированія Луганского пикинерного полку» (РГАДА. Ф. 16. Оп. 1. Д. 797 Ч.7 ЛЛ. 417-420 об; РГАДА. Ф. 16. Д. 797. Ч. 12. ЛЛ. 539-544 об. РГАДА. Ф. 16. Д. 797. Ч. 12. ЛЛ. 387-387 об.).

2. Після ліквідації Війська Запорізького Низового азовський губернатор Василь Чертков під час огляду очолюваної ним губернії в жовтні 1777 р. зафіксував закладене полковим старшиною Петром Хижняковським на основі козацьких зимівників військове поселення *Матвіївку*, яке вже мало на той час сорок два двори (окрім того, ще двісті дворів перебували на етапі формування). Самого ж Петра Хижняковського губернатор офіційно визначив осадником цієї слободи (Рапорт В. Черткова Г. Потьомкіну, 11 жовтня 1777 р., Білевська фортеця // Еволюція складу населення Південної України останньої чверті XVIII – початку XIX ст. в описово-статистичних джерелах. Збірник документів. Львів; Запоріжжя, 2023. С. 290).

3. Згідно з відомістю чисельності чоловічого та жіночого населення Азовської губернії від 27 квітня 1779 р., в *Матвіївці*, яка на той час входила до Марієнпольського повіту, мешкало вже 1126 осіб. (Еволюція складу населення Південної України останньої чверті XVIII – початку XIX ст. в описово-статистичних джерелах. Збірник документів. Львів; Запоріжжя, 2023. С. 446-447).

4. *Павлоград* як центр Павлоградського повіту відзначений у відомості населених пунктів Азовської губернії від 19 січня 1779 р. Але назва *Павлоград*, або *Павлівськ*, стосується майбутнього Маріуполя (Еволюція складу населення Південної України останньої чверті XVIII – початку XIX ст. в описово-статистичних джерелах. Збірник документів. Львів; Запоріжжя, 2023.С. 342).

5. У зв'язку з перенесенням штабквартири Луганського пікінерського полку в *Матвіївку* в 1779 р. це поселення було перейменовано в слободу *Луганську*. Важливо, що слобода *Луганська* входила в міську округу вже нового *Павлограда*, будівництво якого розпочато в 1780 р., але не на правому березі р. Вовчої (в її гирлі), де була розташована *Матвіївка*

(вона ж *Луганська*), а в гирлі р. Солоної. Кількість населення вказаного *Павлограда* становила 119 осіб. (Новицький Я. Твори в 5 т. Т. 4. Запоріжжя : ПП "АА Тандем", 2010. С.130-131).

6. У 1784 р. *Павлоградом* називають слободу *Луганську*, і ця назва зберігається до сьогодні. Попередній *Павлоград* отримав назву *Павлівка* (ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. V-473. С. 39.).

Таким чином, назва міста *Павлоград* – це символічне втілення російської колоніальної політики. Заміна первісного топоніма *Матвіївка* на *Павлоград* була ланкою загальної стратегії, спрямованої на викорінення української топонімії та впровадження загальноімперської системи назв для географічних об'єктів із метою:

- а) формування єдиного імперського простору;
- б) символічного маркування (символічної приватизації) української території та її подання надалі як нібито питомо своєї;
- в) винародовлення українського населення способом зросійщення;
- г) знищення українства як окремого складника людської цивілізації.

Ліквідація питомо українських історичних назв та насадження відповідних імперських топонімих маркерів призвела до появи назв *Катеринослав*, *Єлисаветград*, *Олександрія*, *Павлоград*, *Константиноград*, *Олександрівськ*, *Новомосковськ*, *Новоросійськ*, *Новоград-Волинський* та ін.

Показово, що в умовах широкомасштабного російського вторгнення окупанти на тимчасово захоплених українських територіях почали змінювати назви українські населених пунктів. Зокрема, на тимчасово окупованій частині Донеччини смт *Нікольське* «перейменували» на *Володарское* (<https://portal.lviv.ua/news/2022/05/05/na-okupovanij-donechchyni-rosiiany-povertaiut-stari-nazvy-selyshcham>), на честь В. Володарського (псевдонім, справжнє ім'я – Мойсей Гольдштейн) (1891-1918) – учасника Жовтневого перевороту 1917 року, більшовицького комісара друку, пропаганди та агітації.

З огляду на викладене вище **назва міста Павлоград Дніпропетровської області** як така, що пов'язана з реалізацією російської колоніальної політики, відповідно до підпункту «е» пункту 4 частини першої статті 2 Закону, **належить до символів російської імперської політики.**

Члени Експертної комісії Українського інституту національної пам'яті з питань визначення належності об'єктів до символіки російської імперської політики:

БАЧИНСЬКА Олена Анатоліївна

БРЕХУНЕНКО Віктор Анатолійович

ВЕРБИЧ Святослав Олексійович

ГЕНЕРАЛЮК Леся Станіславівна

ГРЕЧИЛО Андрій Богданович

НАУМОВ Сергій Олександрович

РУБЛЬОВ Олександр Сергійович

СОКИРКО Олексій Григорович

СКРИПНИК Анатолій Юрійович